

Vallaton vai valtava halu? – Naisten seksuaalisen vallan kriittistä arviointia

■ Tommi Paalanen ja Aune Karhumäki

Sosiologi Henry Laasanen on nostanut naisten seksuaalisen vallan julkiseen keskusteluun väittämällä, että vallan vaikutukset ulottuvat kulttuurisamme aina romanttisesta kirjallisuudesta tulonjakoon asti. Hänen mukaansa naiset saavat seksuaalisuudestaan useilla elämän osa-alueilla niin paljon etua, että nykyinen tasa-arvo-ideologia on itse asiassa vääristynyt miehiä vastaan. Tässä artikkelissa tutkitaan, kuinka pitkälle naisten seksuaalinen valta voi todella ulottua ja oikeuttaako Laasanen teoreettinen näkökulma hänen yhteiskuntakriittiset väitteensä.

Henry Laasanen esittää teoksessaan *Naisten seksuaalinen valta* teorian siitä, miten naisten seksuaalinen valta syntyy ja miten naiset hyötyvät siitä länsimaisissa yhteiskunnissa. Hänen näkemyksensä seksuaalisesta vallasta on sitoutunut tiettyyn taustateoriaan ja aateilmapiiriin. Nämä ovat sosiaalisen vaihdon teoria ja poliittisen miesliikkeen antifeminismi. Vaihtoteorian avulla Laasanen rakentaa käsityksensä seksuaalisuudesta resurssina, jota voidaan käyttää vallan välikappaleena. Antifeminismi puolestaan näkyy siinä, miten Laasanen katsoo naisten saavan ansaitsematonta etua yhteiskunnassamme pelkästään seksuaalisuutensa perusteella.

Laasanen tarttuu rohkeasti kiisteltuihin sukupuolikysymyksiin, mutta hänen ajattelunsa riipakiveksi muodostuu aatteellinen sitoutuminen. Kirja pyrkii olemaan samanaikaisesti sekä tutkielma että poliittinen pamfletti. Juuri tästä ristivedosta johtuen kirja suoriutuu heikosti kummasakin tavoitteessaan. Sukupuolen tutkimuksessa tosin on kohtalotovereita: feministinen kirjoittelu painii samankaltaisissa ongelmissa.

Artikkelimme tutkii, voiko naisten seksuaalista valtaa todella pitää niin merkittävänä yhteis-

kuntaa muokkaavana voimana kuin Laasanen väittää. Pääväitteemme on, että hän on valinnut taustateoriaansa poliittisia tavoitteitaan silmälläpitäen, nimittäin hänen tavalleen käsitellä seksuaalisuutta on perusteltu vaihtoehtoja. Tarkastelemme kriittisesti hänen käsityksiään sekä sosiaalisen vaihdon teoriasta että seksuaalisesta halusta. Lisäksi paneudumme yhteiskunnallisiin kysymyksiin, eli siihen kuinka hyvin Laasanen teoreettinen esitys oikeuttaa hänen esittämänsä kulttuuri- ja yhteiskuntakritiikin.

Mitä on naisten seksuaalinen valta?

Laasanen näkemys perustuu sosiobiologian tutkimustuloksiin, joiden mukaan naisten ja miesten parinvalintataipumukset eroavat toisistaan lisääntymisestä koituvien kustannuksien mukaisesti. Kustannuksilla tarkoitetaan panostamista jälkeläisiin. Miesten siittiötuotanto on energiataloudellisesti halvempaa kuin naisen munasolujen tuotanto, puhumattakaan raskausajasta ja imettämisestä.

Evoluutioteorian mukaan miesten ja naisten seksuaaliset strategiat eroavat toisistaan seuraavasti. Miehet pyrkivät harrastamaan seksiä useiden naisten kanssa mahdollisimman vähillä sosiaalisilla ja taloudellisilla kustannuksilla. Naiset puolestaan valikoivat parinsa huolella painottaen valinnassaan sitoutumishalua ja kykyä panostaa mahdolliseen tulevaan perheeseen. Eli miehillä on taipumus ryhtyä seksiin aina tilaisuuden tullen, kun taas naiset ovat seksikumppanin valinnassa varovaisempia.

Laasanen tarkastelee asiaa sosiaalisen vaihdon näkökulmasta ja selittää asetelman synnyttävän seksin kysynnän ja tarjonnan epätasa-

painon, joka "tuottaa naisten seksuaalisuudelle arvon siinä, missä miesten seksuaalisuus on suhteellisen arvotonta".¹ Täsmällisemmin ilmaistuna naisen suostumus seksiin on arvokas, koska siitä on kova kysyntä.

Hänen mukaansa arvokkaan resurssin hallinta tuottaa valtaa. Tässä tapauksessa kyse on erityisesti palkitsemisvallasta, jolla voidaan ohjata toisten käyttäytymistä niin kauan kuin kaikki pelaavat samoilla säännöillä. Seksuaalisessa palkitsemisvallassa on kyse siitä, että tietynlaisia käyttäytymismalleja vahvistetaan palkitsemalla toimija seksillä. Seksillä on myös suoraa myyntiarvoa, kuten seksityön ja pornon suuresta määrästä voi havaita.

Yhteiskunnallisesti olennaisempaa on rakenteellinen valta, joka syntyy ilman naisten tarkoituksenmukaista toimintaa. Laasanen mukaan naisten rakenteellinen seksuaalinen valta ilmenee erityisesti miehille lankeavassa kulttuurisessa maskuliinisessa rooliodotuksessa². Sen käytännön seurauksia ovat esimerkiksi miesten asema raskaiden ja vaarallisten töiden tekijänä, seksuaalisten aloitteiden tekijänä, perheen elättäjänä ja naisen puolustajana.³

Laasanen esittelee suurena epäkohtana vähälle seksille tai jopa ilman seksiä jäävät "alemman tason miehet".⁴ Tämän ryhmän syntyminen on seurausta naisten seksuaalisesta vallasta. Koska naiset suosivat menestyneitä ja rikkaita miehiä, niin joukolla "ylemman tason miehiä" (rokkitähdet, yritysjohtajat, huippu-urheilijat jne.) voi olla useita naissuhteita samanaikaisesti. Laasanen esimerkissä rokkitähdellä on kymmenen seksikumppania, mistä johtuen hierarkian alapäässä on yhdeksän miestä vailla naista.⁵

Vaikka kumppanin puute vaivaa vain pientä ryhmää kaikkien miesten joukossa, Laasanen kirjoittaa ikään kuin kysymyksessä olisi suuri yhteiskunnallinen tasa-arvo-ongelma. Huomiotta jää se, että seksin niukkuus ja parinvalinnan vaikeus haittaavat myös osaa naisista, ja että ihmissuhteet eivät ole nollasummapeliä, jossa yhden menestys tarkoittaa välttämättä toisen tappiota. Laasanen oudossa logiikassa nainen, joka harrastaa kerran seksiä rokkarin kanssa, katoaa lopullisesti muiden miesten ulottuvilta.

Laasanen esittää myös, että naisten seksuaalisen vallan takia muut kuin ylimmän tason miehet joutuvat valinnanvaran niukkuuden vuoksi myöntymään naisten vaatimukseen yksiavioisesta parisuhteesta.⁶ Kuitenkin sosiobiologinen ja antropologinen tutkimus on osoittanut selkeästi, että ihmislajin lisääntymisjärjestelmä ei ole, eikä ole koskaan ollutkaan, yksiaviolinen. Sekä naiset että miehet harjoittavat ajoittain irrallisia, satunnaisia ja rinnakkaisia seksisuhteita.⁷ Yksiavioisuus naisten vaatimuksena ja pakkona, johon miesten on suostuttava, ei kuvaa pariutumiskulttuurin todellisuutta.

Miesten hierarkiaan kuuluvat myös keskitason miehet, jotka ovat ääripäiden välissä. Laasanen jättää kuitenkin tämän ryhmän käsittelemättä, vaikka tosiasiaa ylivoimaisesti suurin osa miehistä kuuluu siihen. Pariutumiskäyttäytymistä tutkinut David M. Buss on todennut, että 90 % miehistä löytää kumppanin jossakin elämänsä vaiheessa, mikä on suuri määrä verrattuna moniin muihin eläinlajeihin, joiden pariutumiseen vaikuttaa sosiaalinen hierarkia.

Sosiaalisesti heikotaitoiset, rumat, sairaat tai asenteeltaan vaikeat yksilöt eivät pärjää parinvalinnassa, koska biologiset taipumukset ohjaavat valintoja terveiden, kauniiden ja menestyvien yksilöiden suuntaan. Kysymys ei ole siitä, että naisten seksuaalisen vallan takia rakenteellisesti vääristynyt pariutumisjärjestelmä tuottaisi epäkohdan, vaan siitä, että seksuaalivalinta on olemassa.

Vaihtoteorian ongelmia

Onko jokaista vuorovaikutustilannetta ajateltava vaihtona, kuten Laasanen esittää?⁸ Hän pyrkii soveltamaan sosiaalisen vaihdon teoriaa parinvalintaan ja seksiä sisältäviin ihmissuhteisiin. Ensin on kuitenkin kysyttävä, onko sosiaalinen vuorovaikutus palautettavissa täysin vaihtosuhteisiin, vai jääkö ihmisen käyttäytymisestä silloin jotakin oleellista ymmärtämättä.

Suurimman haasteen vaihtoteorialle asettaa yhteistoiminnan käsite, sillä monia vuorovaikutustilanteita kuvaa osallistujien yhteinen hanke tai yhteiseen päämäärään tähtääminen. Ja vaik-

ka henkilöiden päämäärät olisivat erillisiä, niin yhteistoiminta voi silti edesauttaa kaikkia päämääränsä saavuttamisessa.

Vaihtoteorian puitteissa kahden henkilön välistä keskustelua kuvataan suhteena, jossa yksi toimija vaihtaa informaatiota toisen kanssa. Moniin keskusteluihin kuitenkin sopii paremmin jompikumpi seuraavista kuvauksista: 1) henkilöt rakentavat keskustelulla keskinäistä suhdettaan tai 2) henkilöt kokoavat informaatiosta yhteistä rakennelmaa. Kiivas akateeminen väittelykin sopii paremmin jälkimmäiseen kohtaan kuin vaihdon käsitteeseen. Esitetyt väitteet ja argumentit rakentavat kokonaisuutena, jota sekä keskustelijat että ulkopuoliset voivat arvioida.

Myös seksiakti nähdään vaihtotilanteena, jossa henkilöt vaihtavat palveluksia, kosketuksia ja nautintoa toistensa kanssa. Seksiakti on kuitenkin mahdollista nähdä leikin kaltaisena tapahtumana, josta syntyvä nautinto on toiminnan sisäinen ominaisuus, ei vaihdettava ulkoinen hyödyke. Aivan kuten leikistä saatava ilo on osa itse leikkiä, on nautinto osa seksiä. Tällöin nautinto syntyy yhdessä tekemisestä, eikä ole irrallinen hyödyke, jota voidaan käyttää vaihdossa.

Vuorovaikutuksessa on paljon erilaisia tilanteita ja motiiveja, joiden tulkitseminen pelkistään vaihdon käsitteen avulla yksinkertaistaa ihmisen toimintaa liiaksi. Laasanen käyttämän esimerkin tarkastelu valaisee asiaa: "...sosiaalisen vaihdon teoriassa lahjan antaminen ei ole ilmaisu altruismista, vaan tapa käyttää valtaa toiseen henkilöön."⁹

Lahjan antamisen ymmärtäminen vallankäyttönä selittyy sillä, että lahjanantaja luo saajalle tarpeen vastata jollakin tapaa lahjaan. Vastaus voi olla kiitollisuutta, toivottua käytöstä tai vastalahjan antaminen. Esimerkissä ongelmana on kuitenkin sen tarkoitushakuisuus. Lahjan antaminen voi palvella hyvin erilaisia tarkoituksia, eikä tapahtuman analysointi yksiselitteisesti vallankäytöksi ole riittävää.

Muita vaihtoehtoisia selityksiä lahjan antamiselle voivat olla yksilöiden välisten siteiden luominen, toisen henkilön käytöksen tai suhtautumisen testaaminen tai kuvan rakentaminen

itsestä reiluna tai anteliaana henkilönä. Yhteiskuntatieteilijä Aafke Komterin mukaan lahjan antaminen toimii ihmissuhteissa hyvin juuri sen monitahoisuuden vuoksi – siinä yhdistyvät altruismi ja oma hyöty.¹⁰ Pelkkä vaihtonäkökulma jää pinnalliseksi tai vaillinaiseksi selitykseksi vuorovaikutustilanteille.

Jos vaihtoteoria on sellaisenaan suppea ja yksinkertaistava parinvalinnan taustateoriaksi, niin vielä heikommin pärjää sen päälle rakennettu parinvalinnan markkina-arvoteoria. Sen mukaan yksilöt voidaan luokitella asteikolle 1–10 heihin pariutumismarkkinoilla kohdistuvan mahdollisen kysynnän perusteella, ja he pyrkivät aina valitsemaan mahdollisimman korkea-arvoisen parin, jonka he oman arvonsa perusteella pystyvät saamaan.¹¹

Markkina-arvoteoria vetoaa arkikokemuksiin, joissa seuraillaan formulaphatan seurustelua mallityttöjen kanssa ja arvioidaan katkerasti omia mahdollisuuksia kumppanin löytämisessä. Toisin sanoen teoria vain muotoilee uudelleen sen triviaalin totuuden, että ääripään menestyvillä yksilöillä on enemmän mahdollisuuksia parinvalinnassa kuin keskivertoihmisillä, ja että "alempien tason" yksilöillä mahdollisuudet ovat niukat.

Laasanen esittelee markkina-arvoteoriaa sosiologisena löydöksenä, vaikka teorialla ei ole mitään tieteellistä arvoa. Jo lähteiden perusteella se näyttää arveluttavalta: kirjalliset lähteet ovat 1960- ja 1970-luvulta ja tärkeänä viittauskohteenä ovat aivan tuntemattoman Daniel Mocsyn kirjoitukset sähköpostilistoille.¹² Teorian varsinainen heikkous on kuitenkin siinä, että se ilmaisee ainoastaan arkitotuuksia ja seksuaalivallan perusasioita toisin sanoin. Tieteelliseltä teorialta edellytetään ilmiöiden selittämistä.

Laasanen käyttääkin markkina-arvoteoriaa lähinnä oman seksuaalisen vallan teorian todisteluun. Hänen taktiikkansa läpi koko teoksen perustuu ihmisen toiminnan ja motiivien yksinkertaistamiselle. Markkina-arvoteoria typistää parinvalinnan menestyksen ja kauneuden ympärillä pyöriviksi markkinoiksi, vaikka aihetta tutkivassa sosiobiologiassa nähdään parinvalintaan vaikuttavan monimutkainen

yksilöiden ominaisuuksien, halujen, tunteiden ja kulttuuristen rajoitusten vyyhti.¹³

Jotta Laasasen näkemykset naisten seksuaalisen vallan merkityksestä yhteiskunnassamme voisivat pitää sellaisenaan paikkansa, tulisi meidän hyväksyä se olkiukko, jota hän tarjoilee sosiaalisen toiminnan ja parinvalinnan teoriataustaksi. Ihmisen sosiaalisen käyttäytymisen selittäminen seksuaalisen vallan avulla kaatuu seksuaalisuuden mekanismien yksinkertaistamiseen tavalla, jota Laasasen sosiobiologiset lähteet eivät oikeuta. Toinen merkittävä virhe on ihmisen intentionaalisuuden unohtaminen.

Laasasen tulkinta vaihtoteoriasta näkee valan potentiaalina, jonka tuottaa toisten arvostamien resurssien hallinta. Teoriassa ihmissuhteet pelkistyvät resurssien välisiksi vaihtosuhteiksi. Yksilöt voivat kuitenkin toimia toisin perusteiden joko tiedostaen tai asiaa kummemmin ajattelematta, eivätkä he tee valintojaan aina resurssinäkökulmasta, vaan toimivat myös tunteiden, halujen, ilon ja nautinnon johdattamina. Ja mikä hirtehisintä, juuri Laasasen teoriaan perehtynyt henkilö voi toimia täysin päinvastoin kuin teoria ennustaa, jos hän katsoo toimintansa edustavan vaikkapa parempaa ihmisyyttä.

Halu ja valta

Parisuhteessa vähemmän seksiä haluavalla osapuolella katsotaan olevan valtaa siihen, joka haluaa seksiä enemmän. Laasanen ulottaa tämän asetelman koskemaan koko pariutumismarkkinoita ja niiden kautta koko yhteiskuntaa. Sukupuolikysymyksen asetelmasta tekee se, että miltei kaikkien seksihalukkuutta koskevien tutkimusten mukaan miehet haluavat seksiä naisia useammin ja lukuisampien kumppanien kanssa.

Seksuaalinen halu osoittautuu monimutkaisemmaksi asiaksi, jos laajennamme näkökulmaa. Kun halua ei käsitetä pelkästään fyysisenä ”nyt panettaa”-tarpeena, huomataan että halulla on vahva yksilöpsykologinen perusta. Ihmisen toimintaan vaikuttavat yksilölliset kokemukset, valinnat sekä kulttuuriset käytännöt. Ne koske-

vat myös seksuaalista halua ja sen käsitteellistämistä.

Laasanen luonnehtii seksuaalista halua puutteeksi.¹⁴ Tämä merkitsee haluavan henkilön käsittämistä vailla olevana, tyydytystä hakevana ja siitä riippuvaisena. Tällöin halu on tila, jonka tuntemista tulisi välttää ja jonka ilmaantuessa siitä pitäisi pyrkiä mahdollisimman pian eroon. Näin myös seksi tähtää epämiellyttävän puutos-tilan tyydyttämiseen.

Seksuaalinen halu ei ole kuitenkaan perustarpeiden tyydyttämiseen tähtäävää toimintaa, kuten esimerkiksi ruokahalu. Emme voi korvata seksuaalisesti kiihottavaa henkilöä kenellä tahansa henkilöllä, kuten nälän yllättäessä voimme tehdä ravinnon suhteen. Filosof Roger Scruton toteaa: ”Se, mitä tahdomme tehdä halumme kohteen kanssa, riippuu siitä, millainen ’toinen on’. Tämä määrittää myös sitä, mitä me itse asiassa haluamme.”¹⁵

Välitöntä fyysistä tyydytystä etsivä kiimakin on yhteydessä ajattelumme mekanismeihin. Se ei ole puhdas luonnonvoima. Kiimainen ihminen arvioi itseään ja kohdettaan ruumiillisen tyydyttävyyden kannalta, ja arviointiin sisältyy myös käsitys vastavuoroisuudesta.¹⁶ Täten halu ei ole koskaan pelkkää kiimaa, vaan yhdistelmä ruumiillisia ja kognitiivisia toimintoja. Halu on toimintaa suuntaava käsittämisen tapa, johon vaikuttavat myös ajattelu ja kulttuuri.¹⁷

Elämänvaihe ja -tilanne vaikuttavat siihen, millaisia muotoja seksuaalisuuden toteuttaminen saa. Yksilöllisten käytäntöjen ja kulttuuristen muunnelmien moninaisuus osoittaa, että seksuaalisuutta ei voi tarkastella ainoastaan biologiamme määräämänä toimintana tai hyötyjen ja kustannusten laskemisen kautta. Myös seksuaalisen halun määrittelemisen pelkästään laskennallisesti voi tuottaa vääristyneitä käsityksiä, sillä eri yksilöt erilaisissa elämäntilanteissa saattavat ymmärtää seksin merkityksen ja tavoitteet eri tavoin.¹⁸

Naisten seksuaalinen halu on Laasasen mukaan heikompa ja muovautuvampaa kuin miesten. Tästä johtuen naiset voivat käyttää seksuaalisuuttaan vallan välineenä, eikä pidättyvyydellä laskelmointi muodostu heille ongelmaksi.¹⁹

Laasasen tekemä sukupuolen mukainen yleistys ei kuitenkaan välttämättä anna oikeaa kuvaa naisten halusta. Seksologi Sandra Leiblum esittää, että yleistykset seksuaalisen halun eroista sukupuolten kesken tulisi tehdä halun jatkuvuuden suhteen. Naisten kokema halu vaikuttaisi olevan sykulisempää verrattuna miesten voimakkuudeltaan tasaisempaan halukkuuteen.²⁰

Seksuaalikulttuurin muuttuminen voi osoittaa sosiobiologian perusteella muodostetut käsitykset naisten seksuaalisesta halusta painottuneiksi. Esimerkiksi luotettavien ehkäisykeinojen saatavuus on muuttanut seksuaalikulttuuriamme rajusti viidenkymmenen viime vuoden aikana. Naiset toteuttavat seksuaalisuuttaan yhä voimakkaammilla tavoilla, kuten käyttämällä pornografiaa, osallistumalla seksuaalisiin alakulttuureihin ja harrastamalla lukuisia seksisuh-teita.²¹ Koska naiset pystyvät nauttimaan seksistä sinänsä, eivätkä vain resurssien vaihdon tai vallankäytön välineenä,²² voidaan todeta etteivät biologiset taipumukset hallitse naisten halukkuutta kovinkaan tiukasti.

Seksuaalisuudessa keskeinen toimintaa suuntaava vaikutin on mielihyvän etsiminen. Sen sijaan, että sukupuolirintamaksi liittoutuneet naiset säännöstelisivät seksin tarjontaa tarkoituksenaan kysynnän ylläpitäminen, seksuaalisuuden toteuttamisen motiivina on nautinto. On keinotekoisista nähdä naisille edullinen valta-asetelma tilanteissa, joihin molemmilla sukupuolilla vaikuttavat kulloisenkin sosiaalisen elämän ehdot yhdessä biologisten tekijöiden kanssa.²³

Ajatus, että naiset ryhmänä ajaisivat omia etujaan ohjailemalla miesten tahdotonta libidoa vaatii taustaolettamuksen jonkinlaisesta salaliitosta, johon naiset tiedostaen tai tiedostamattaan ottavat osaa. Laasasen visio piilevästä matriarkaatista on yhtä epäuskottava kuin radikaalifeministien vastaava käsitys – tosin sillä erotuksella, että partiarkaatilla, miesten valta-asemalla, on aidot esikuvansa historiassa.

Laasanen arvostelee lähinnä naisten asettamia sääntöjä seksuaalisuuden toteuttamisessa²⁴, vaikka sääntöjä asettavat yhtä lailla miehet ja kulttuuriset olosuhteet ylipäänsä. Seksuaalisuh-teille luovat normeja esimerkiksi uskonnolliset

ja romanttiset käsitykset seksistä, miesten keskinäinen kaveripaine²⁵ sekä heidän ristiriitaiset toiveensa ihanteellisen naispuolisen kumppanin seksuaalisen kokemuksen määrästä. Onkin olennaista kysyä, mitä tarkoitusta palvelee Laasasen valitsema yksipuolinen ja painottunut sukupuolinäkökulma halun ja vallan käsittelyssä.

Yhteiskuntakritiikki

Laasanen ottaa voimakkaasti kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, vaikka hän johdannossa ilmoittaa pyrkivänsä välttämään normatiivisia kannanottoja.²⁶ Hän korostaa teoksensa tieteellisyttä ja ei-normatiivisuutta myös useissa haastatteluissaan²⁷, ja väittää kertovansa ainoastaan, miten pariutumismarkkinat toimivat: "Itse kirja on tiukan tieteellinen, eikä minulla ole siinä mitään moraalista ulottuvuutta. Selostan vain, mitä on naisten ja miesten seksuaalinen valta ja miten pariutumismarkkinat toimivat."²⁸

Teoksen yli 300 sivusta miltei puolet käsittelee yhteiskunnallisia ja eettisiä kysymyksiä, kuten tasa-arvoa seksin saannissa, sukupuoliroolien ja -normien oikeuttamista, seksuaalirikoksia ja tulonsiirtoja. Kaikkea yhteiskunnallista kirjoittamista leimaa antifeministinen, ajoittain jopa naisvihamielinen tyyli. Naisten tapa käyttää seksuaalista valtaa nähdään ongelmien ainoana syynä, ja ratkaisuksi vihjataan naisten etujen tai jopa oikeuksien purkamista.

Yhteys valtateoriasta laajoihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin on Laasasen yhteiskuntakritiikin suurin ongelma. Hän esittää naisten rakenteellisen seksuaalisen vallan olevan merkittävä epätasa-arvoa tuottava tekijä, mutta hän ei selitä, millaisilla mekanismeilla valta tarkkaan ottaen välittyy biologisista taipumuksistamme ja kahdenvälisistä suhteista yhteiskunnan tasolle.

Mahdollisena välittävänä mekanismina voi nähdä naisten palkitsemisvallan, joka tuottaa naisille mahdollisuuden käyttää seksuaalista palkitsemista, tai sillä vihjaamista, omien etujen ajamiseksi. Riittääkö tämä etu kuitenkaan tuottamaan niin laajamittaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia kuin Laasanen väittää? Vastataksemme tähän kysymykseen, on syytä paneutua tarkemmin

esimerkkiin tulonjaosta ja maskuliinisesta rooliodotuksesta.

Laasanen mukaan naiset odottavat miehiltä taloudellista huolenpitoa vastineeksi seksistä. Hän kutsuu näkemystään "kaksoispalkkateoriaksi", jossa on kysymys siitä, että naiset saavat ansiotulonsa lisäksi varallisuutta miesten kautta.²⁹ Koska naiset saavat tällä tavoin taloudellista etua miehiin nähden, päättyy Laasanen kyseenalaistamaan palkkatasa-arvon periaatteen mielekkyyden: ehkä miehille kuuluukin isompi tili-pussi.³⁰

Huomaamatta jää kuitenkin se, että naisen odotukset tai vaatimukset eivät tuota tulosta vääjäämättä. Kyse ei ole tällöin naisten edusta, vaan mahdollisesta edusta. Mahdollisuus ei myöskään lankea kaikille naisille, vaan sellaisille, jotka ovat riittävän haluttavia ja jotka tosiasiasa pyrkivät käyttämään tätä mahdollisuutta hyväkseen. Tapahtuvien tulonsiirtojen todelliseen määrään vaikuttavat osapuolten tahto ja vallitseva asenneilmapiiri.

Nyky-Suomessa vallitseva yksilöllisyyden ja itsenäisyyden arvostus on yksi tekijä, joka saa monet naiset hylkäämään elatusrouvan, siipeilijän tai kullankaivajan elämäntavan. Itsenäisyyttä pidetään arvokkaampana kuin mahdollista taloudellista hyötyä, ja lisäksi näiden elämäntapojen valitsijat kohtaavat usein avointa halveksuntaa. Myös miehet voivat kieltäytyä elättäjän ja maksajan rooleista. Naisten valta osoittautuukin hyvin ehdolliseksi.

Laasanen palkkatasa-arvon kritiikki sortuu kategoriavirheeseen, jossa juridinen tasa-arvo sekoitetaan tapakulttuuriin. Palkkatasa-arvo perustuu oikeudenmukaisuuteen, jonka perusteella jokaisen yksilön pitäisi saada samasta työpanoksesta sama palkka. Oikeudenmukaisuuden periaatetta ei voi kyseenalaistaa sillä perusteella, että jotkut hyötyvät yksityiselämässään tapakulttuurimme käytännöistä, varsinkin kun naisten saama mahdollinen hyöty on hyvin tilannesidonnaista ja yksilökohtaista.

Naisten seksuaalinen valta yhteiskunnallisena voimatekijänä ei näytä lainkaan niin merkittävältä kuin Laasanen antaa ymmärtää. Naiset eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, joka ajai-

si aina samoja tavoitteita. Kuten edellisestä esimerkistä käy ilmi, naisten seksuaalinen valta on ehdollista: sitä voi käyttää halutessaan vain osa naisista, ja hekin vain tietyissä olosuhteissa.

Laasanen poliittinen agenda, miesten etujen ajaminen, johtaa hänet kohtalokkaisiin loogisiin kömmähdyksiin. Pohdiskellessaan seksuaalisen vallan jakautumista miesten ja naisten kesken Laasanen toteaa, että "valtaepätasapaino tuottaa epätasa-arvon vaihdosta saatavien hyötyjen jakautumisessa."³¹ Päätelyssä tapahtuu selittämätön loikka seksuaalivalinnan tuottamasta resurssien jakautumisesta normatiiviseen väitteeseen, jonka mukaan jakautuminen on epätasa-arvoista, siis väärin.

Kyseessä on argumenttivirhe, jossa tosiasia-väitteestä johdetaan normatiivinen väite, vaikka nämä kuuluvat eri kategorioihin, eikä niiden välillä ole loogisia vuorovaikutussuhteita.³² Jos todetaan, että on olemassa seksin puutteesta kärsivien miesten ryhmä, niin tästä tosiseikasta ei seuraa vielä velvollisuutta tehdä asialle jotakin. Kyseessä ei siis ole tasa-arvo-ongelma, ellei sitä eettisin perusteluin sellaiseksi osoiteta.

Hyvinvointivaltion tasa-arvoperiaatteiden perusteella voidaan päättää kompensoida erilaisia tekijöitä, jotka synnyttävät epätasapainoa yksilöiden mahdollisuuksissa. Tässä joudumme kuitenkin nopeasti vaikean tasapuolisuuskeskustelun äärelle. Millä perusteella erilaiset haitat arvotetaan? Miten erityyppisiä haittoja pitäisi hyvittää? Ja minkä verran pitää hyväksyä luonnollista mahdollisuuksien erilaisuutta, sillä lyhyestä ei tule hyvää korkeushyppääjää eikä rytmitajuttomasta rumpalia? Seksin epätasainen jakautuminen osoittautuukin tasa-arvon näkökulmasta monimutkaisemmaksi kysymykseksi kuin Laasanen maalailee.

Laasanen naisvihamielisyys pulpahtaa pintaan, kun hän käsittelee miesten rankaisuvaltaa. Se tarkoittaa sellaisia keinoja, joilla seksistä kieltäytyminen saadaan tuottamaan naisille kustannuksia tai haittoja. Laasanen listaa rankaisuvallassa joukon asioita mököttämisestä aina raiskaukseen asti,³³ mutta sivuuttaa kylmästi eri tapausten eettisen eroavaisuuden. Kuitenkin muissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä hän

painottaa pontevasti eettisyyttä kirjoittamalla miesten tasa-arvo-ongelmista ja naisten ansiotomasti saamista eduista. Laasanen kirjoittaa raiskauksesta seuraavasti:

”Raiskauksessa on kyse sellaisesta seksiin pakottamisesta, jossa käytetään kulttuurissa kiellettyjä voiman ja rankaisuvallan muotoja tarkoituksena saada nainen suostumaan seksiin. Jos kulttuuri pitää joitakin seksiin pakottamisen muotoja hyväksyttävänä, silloin noita vallan muotoja ei pidetä raiskauksina. [...] Rankaisuvallan avulla miehet kykenevät uhkaamaan naisia erilaisilla kustannuksilla, joista väkivallalla uhkaaminen on *vain* yksi erityistapaus.”³⁴

Mököttämisen ja raiskaamisen rinnastaminen toisiinsa *vain* rankaisuvallan eri tapauksina on yhtä karkeaa kuin puhuminen kirurgin työstä ja paloittelusurmasta toisiinsa verrattavina tapahtumina, joissa *vain* leikataan lihaa. Sortuessaan nihilismiin ja kulttuurirelativismiin Laasanen tulee avanneeksi suuremman portin, kuin hän itse toivoisi. Nimittäin, jos rankaisuvallan muotojen hyväksyttävyys on *vain* kulttuurinen kysymys, ovat yhtä lailla Laasasta huolestuttavat miesten ongelmat *vain* kulttuurisia käytäntöjä, joihin ei tarvitse soveltaa etiikkaa tai oikeudenmukaisuutta.

Lopuksi

Seksuaalinen hyvinvointi koetaan nykyään erittäin tärkeäksi asiaksi ja sitä edistävien palvelujen kysyntä ja tarjonta ovatkin viime vuosina kasvaneet.³⁵ Vaikka Laasanen havainnoi erilaisia ongelmia miesten seksuaalisessa hyvinvoinnissa ja erittelee ongelmien mahdollisia syitä, niin hän ei kuitenkaan esitä ratkaisuehdotuksia tai uusia kehitysnäkymiä siitä, mihin suuntaan yhteiskunnallista keskustelua aiheesta voisi viedä.

Laasanen keskustelunavauksen ansioita on puuttuminen tasa-arvopolitiikassa itsestäänselvyytenä pidettyyn feministiseen diskurssiin ja sen sokeisiin pisteisiin, kuten miesten erityisongelmiin ja naisten seksuaaliseen vallankäyttöön. Laasanen keskustelukeinot ovat kuitenkin hyvin arveluttavia sekä syövät vakavasti voimaa ja uskottavuutta hänen näkemyksiltään. Kohtalokkaimpia virheitä ovat tarkoitushakuinen ja

valikoiva lähteiden ja taustateorioiden käyttö, hyvin kiistanalainen tapa edetä teoreettisista lähtökohdista normatiivisiin kysymyksiin sekä viimeisenä niittinä ajoittain esiin nouseva kynninen nihilismi ja naisvihamielisyys.

Yhtäältä Laasanen edustaa feminismin kritiikkiä, mutta toisaalta hän on feministien kanssa samassa veneessä tehdessään politiikkaa sukupuolen perusteella ja esittäessään näkemyksensä tutkimuksen nimissä. Kiinnostavaa on, että ärhäkät antifeministiset mielipiteet nousevat esiin tilanteessa, jossa seksuaalinormit ja sukupuoliroolit ovat muuttumassa voimakkaasti entistä avaramielisempään suuntaan. Esimerkiksi käsitykset ihmissuhteiden järjestämisestä ja mahdollisuudet toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan ovat vapautuneet huomattavasti sukupuolesta riippumatta.

Kapinallisesta näkökulmastaan huolimatta Laasanen edustaa sukupuolikäsityksissään varsin vanhanaikaista linjaa, jossa miehet ja naiset muodostavat kukin oman selkeän ryhmänsä ja ovat seksuaalisuudeltaan kuin eri planeetoilta. Hän kehittelee yhä sukupuolten välistä eripuraa ja kyräilyä, vaikka hänen vihollisensa, feminismin radikaalein naissoviniismi alkaa olla jo mennyttä aikaa. Laasanen sukupuoli- ja parisuhdekäsityksistä puuttuu kokonaan nykyaikaiset näkökulmat seksuaalikulttuurin ongelmiin. Tasa-arvolähtöinen individualismi, vaihtoehtoiset parisuhdemallit, avara suhtautuminen sukupuolisuuteen ja liberaali seksualismi loistavat poissaolollaan.

Viitteet

- 1 Laasanen 2008, 77.
- 2 Laasanen 2008, 165.
- 3 Laasanen 2008, 292-298.
- 4 Laasanen 2008, 113-125.
- 5 Laasanen 2008, 113.
- 6 Laasanen 2008, 22; 113-114; 185-189.
- 7 Barash 2001. Ks. myös *Mating and Marriage* (1991).
- 8 Laasanen 2008, 40.
- 9 Laasanen 2008, 40.
- 10 Komter 2007, 103.
- 11 Laasanen 2008, 95-100.
- 12 Laasanen 2008, 95-103.
- 13 Ks. Tammissalo 2005, 251-349 ja Buss 2006, 43-114.

- 14 Laasanen 2008, 51.
- 15 Scruton 1986, 75-76.
- 16 Ks. Scruton 1986, 78.
- 17 Nussbaum 1994, 81; 160; 168-169.
- 18 Ks. Regan ja Berscheid 1996.
- 19 Laasanen 2008, 60-68.
- 20 Leiblum 2002, 62.
- 21 Leiblum 2002, 61-62.
- 22 Regan ja Berscheid 1996.
- 23 Ks. Deleuze ja Guattari 2007, 207-209.
- 24 Laasanen 2008, 70.
- 25 Ks. Roberts ja Selwyn 2007 sekä Flood 2008, 355-356.
- 26 Laasanen 2008, 18.
- 27 *ExtraUrho* 1/2008, *Helsingin Sanomat* 19.3.2008 ja *Kaleva* 16.3.2008.
- 28 *Kaleva* 16.3.2008.
- 29 Laasanen 2008, 253-256.
- 30 Laasanen 2008, 256.
- 31 Laasanen 2008, 46.
- 32 Ks. esim. moraali filosofian klassikkoteos: Hume 2000/1739-40, 293-301.
- 33 Laasanen 2008, 189-198.
- 34 Laasanen 2008, 197; kurssiivi lisätty.
- 35 Seksuaali- ja lisääntymisterveiden edistämisen toimintaohjelma 2007-2011.

Lähde

Laasanen, Henry (2008): *Naisten seksuaalinen valta*. Multi-kustannus, Jyväskylä.

Kirjallisuus

- Barash, David & Lipton, Judith (2001): *The Myth of Monogamy*. W.H. Freeman & Company, New York.
- Buss, David M. (2006): *Halun evoluutio. Ihmisen pariutumisstrategiat*. Sitruuna kustannus, Kerava. Alkuteos *The Evolution of Desire. Strategies of Human Mating* (2003). Suomentanut Susanna Tuomi-Giddings.
- Deleuze, Gilles ja Guattari, Felix (2007): *Anti-Oidipus: Kaptalismi ja skitsofrenia*. Tutkijaliitto, Helsinki. Suomentanut Tapani Kilpeläinen.

- Flood, Michael (2008): Men, Sex, and Homosociality. How Bonds between Men Shape Their Sexual Relations with Women. *Men and Masculinities*, Vol.10, No.3, 339-359.
- Hume, David (2000): *A Treatise of Human Nature*. Oxford University Press: London and New York. Alkuteos 1739-40.
- Komter, Aafke (2007): Gifts and Social Relations. The Mechanisms of Reciprocity. *International Sociology*, Vol.22, No.1, 93-107.
- Leiblum, Sandra R. (2002): Reconsidering gender differences in sexual desire: an update. *Sexual and Relationship Therapy*, Vol.17, No.1, 57-68.
- Mating and Marriage* (1991): Oxford University Press, Oxford, New York ja Tokyo. Toim. Vernon Reynolds ja John Kellett.
- Nussbaum, Martha (1994): *The Therapy of Desire. Theory and Practice in Hellenistic Ethics*. Princeton University Press, New Jersey.
- Regan, Pamela C. ja Bercheid, Ellen (1996): Beliefs About the State, Goals, and Objects of Sexual Desire. *Journal of Sex & Marital Therapy*, Vol.22, No.2, 110-120.
- Roberts, Les ja Selwyn, Tom (2007): Hospitality and eroticism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*; Vol.1, No.3, 247-262.
- Scruton, Roger (1986): *Sexual Desire: A Moral Philosophy Of The Erotic*. Free Press, New York.
- Seksuaali- ja lisääntymisterveiden edistäminen. Toimintaohjelma 2007-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:17.
- Sprecher, Susan (1998): Social exchange theories and sexuality - The Use of Theory in Research and Scholarship on Sexuality. *The Journal of Sex Research*, Vol.35, No.1, 32-43.
- Tammissalo, Osmo (2005): *Rakkauden evoluutio. Ihmisen parinvalinnan biologiat*. Terra Cognita, Helsinki.

Kitäämme Osmo Kontulaa palautteesta ja Tiina Vilposta sinnikkästä oikoluvusta.

Tommi Paalanen on seksuaalisuuteen erikoistunut filosofi ja Sexpo-säätiön puheenjohtaja. Aune Karhumäki on seksologi (NACS), sosiologi ja Suomen seksologisen seuran varapuheenjohtaja.